

UGALDE ANAIAK

Xomorrotarrak

HERNANIKO TXISTULARIAK

Urmendi

Itzulpena: Maite Alvarez

Ugalde Anaiak, txistulari bezala lehen agerpenetako batean.

Ugalde Anaiak (ezkerretik eskuinera): Joxeba, Sabino eta Juanito, 30 hamarkadan.

Iragan 1996ko otsailaren 6an Hernanin hil zen 74 urte zituela Sabino Ugalde Lasa, herri honetako txistulari izan zena.

Sabino, hiru anaia txistulari hernaniarren artean gazteena zen eta ordura arte bizirik zegoen bakarra. Garai hartan ohikoa zenez, hauek ere beren ezizenak zuten, *Xomorrotarrak*, deitura horren zergatia ez dakigun arren.

Juanito eta Joxeba bere bi anaiekin batera, azken hau atabalara, familia hirukotea osatzen zuten, eta batzuetan bakarrik eta beste batzuetan Ansorenatarrekin batera, urte askotan, gure herriaren txistuaren historia egiten lagundu zuten.

Hernanin jaio ziren, *Zubipe* baserrian, gaur egun Lizeaga kaleko 2. zenbakidun etxea dena. Ansorenatarren auzokoak beraz, (40 metro eskas daude

Ansorenatarren jaiotetxea den *Leokadisti* eta arestian aipatutakoaren artean) eta haiekin ikasi zuten txistua jotzen, geroztik Hernaniko ekitaldi askotan eta inguruko herrietako jaietan lagun izan zirela.

Gerra zibila hasi arte eta udal ofizialtasunetik kanpo sarri askotan jotzen zuten hiru anaiek batera: Juanitok lehen txistua, Sabinok bigarren txistua eta Joxebak, berriz, atabala. Juanitoren zuzendaritzapean jotzen zuten. Garai artan, Juanito, Donostiako Andre María basilikan, Pepita Embilekin (Plácido Domingo tenorearen ama) kantua eta musika ikasten zebilen.

Hernaniko Udalak ordurarte txistu bigarrenaren postua betetzen zuen Nicolas Zubillaga hil zenean egin zuen deialdian aurkeztu zen Juanito, hiruretatik zaharrena, 1936ko apirilean, 17 urte zituela. Oposagileen artean Patxi Ansorena zegoen, 17 urterekin baita. Epaimahaikideak hauexek izan ziren:

Mahaiburua: Joaquín Arbelaiz alkatea.

Mahaikideak: José María González Bastida Hernaniko Udal Musika Bandako Zuzendaria; Miguel Martínez de Lecea Tolosako

Txistularien Udal Bandako Zuzendaria; Alejandro Lizaso Erreterriako Txistularien Udal Bandako Zuzendaria.

Eskatutako lana: Santos Intxaustiren Kontrapasa.

Patxi Ansorena hautatu zuten. Epaimahaikideek gomendioa egin zuten silbote postua betetzeko baita Juanito Ugalderen izena proposatu horretarako. Udalak ontzat hartu zuen gomendioa eta silbote postua Juanito Ugalderi esleitu zion, nahiz eta dirudienez, inoiz ere ez zen postu hartaz jabetu.

1949.urtean Eibarrera ezkondu zen. Han txistulari banda eratu zuen, besteak beste, Laskurain, Florencio Ansola eta Pedro Alberdirekin batera, eta gainera, solfeo, txistu eta pianoa irakasten zituen. Herri horretan bertan klarinete jolea izan zen eta baita *La Lira* edo *Los Rebeldes* musika bandako zu-

Ezkerretik eskuinera: Joxe Ansorena eta Felix (bere semea), Ugalde anaiak: Juanito, Sabino eta Joxeba, eta Joaquín Galdeano 1940an, Puig jaun/andereen zilarrezko eztaietan, Puig jauna Hernaniko alkate zenean.

zendaria ere, azken izen hori, herriko Udal Banda banatzearen ondorioz elkartu zen musikari talde batez osatu zutelako hartu zuten. Hernanira itzuli zen 1970ean eta musika eskolak eman zituen Donostiako Aitor Ikastolan 1980. urtera arte. 1983an hil zen.

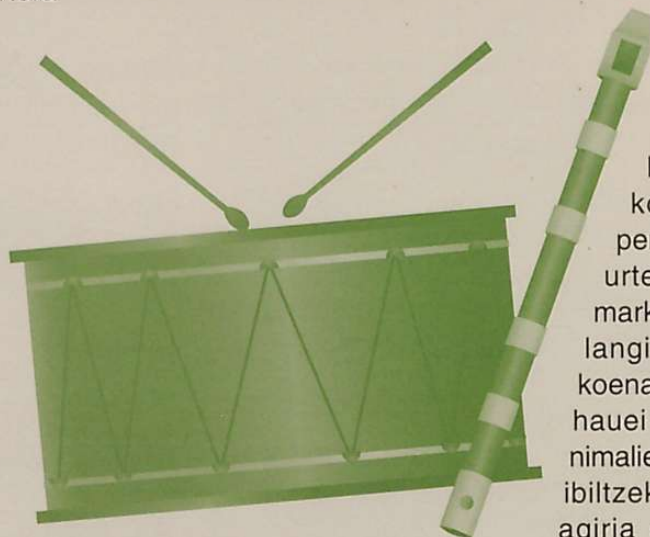
Joxeba, 1938ko urrian bazebilen atabalari gisa Udal Banda ofizialean, Udal Artxibategiko agirietan jasota dagoen bezala, han aurkitu baitugu data hartan Joaquín Gonzálezek ordezkatu egin zuela soldadutzara joan beharra izan zuelako. Atabalari izateaz gain, udal bandoak iragartzeko ardura ere, berea zen, gehienetan igandetako mezak amaitu ostean plazan zabaltzen zirenak.

Bandoak, ezaguna denez, alkateak auzokoei zabaltzen zizkien komunikatu edo deiak ziren. Zalan-tzarik gabe, garai hartan zegoen biderik eraginko-

rrenetarikoa zen deiak udal atabalariaren bidez zabaltzea eta hark, danborra trebetasunez jotzeaz gain, beste bi baldintza bete behar zituen nahitaez: ondo irakurtzen jakitea eta ahots sendoa izatea.

Eta Joxebak gure atabalariak, noski, horiek denak betetzen zituen. Egokitu zitzaizkion bandoak era askotakoak izan ziren, pentsa zitekeen bezala, urte luzez -hainbat hamarkadatan- aritu baitzen langintza horretan. Ohi-koenak, besteak beste, gai hauei buruzkoak ziren: animalien txertaketa, abereak ibiltzeko arauak, nortasun agiria eskatzeko abisuak,

txirringularitza lasterketak dauden egunetan kontuan hartu beharreko arauak, dendetako ordutegia, higienerari buruzko araudiak, gauzez atariak ixteko ordutegia, abereak hiltzeko araudiak, etab.

Hona hemen, adibide gisa, ordungo bando haietariko batzuk. Esaterako, ibaitik legarra ateratzeari buruzkoa. Dirudienez, garai hartan Udalak bazuen Urumea ibaia dragatzeko modu ekonomikorik.

B A N D O

El Alcalde de esta villa
Hace saber al vecindario que sin solicitar
licencia puede extraer del río Urumea la
grava que necesite.

Hernani, 16 de agosto de 1.949.
El Alcalde,

D E I A

Erriko Alkateak
Adierasten du, orriyotik atera leikala bear
dan legarra baitanik eskatu gabe.
Ernani-n, 1949ko abuztuaren hamasegian

Edo beste hura, oiloen jabeek zituzten arazoak konpondu nahi zituen.

B A N D O

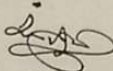
El Alcalde de Hernani hace saber a los propietarios
de los animales que se ha declarado la peste aviar en
este término municipal, y les invita a que los sometan a
la operación de vacuna que los practicará el señor Ins-
pector Veterinario.

Hernani, 10 de junio de 1951

D E I A

Ernaniko Alkateak adierastendie oilo jabeek nola
agertu dan gaitza oyen artean, on izango litzakela ara-
matea txertatzera Albatzero jaunarengana.
Ernani, 1951 ko garagarriaren 10 an.

Hiru anaietatik, luzaroen Joxeba aritu zen Hernanin musika egiten, Txistularien Udal Bandako partaide izanik hogeita hamargarren hamarkadatik 1965era arte, urte hura izan baitzen Ansorena-Ugaldetarrek osatzen zuten Bandako denek batera dimititu zutenekoa.

Sabino 1953an Urnietako *Sugatzeta* baserrira

ezkondu zen, eta hor eman zion amaiera bere txistulari egitekoari.

Hauek dituzue, bada, hernaniar danbolinjole musikarien familiari buruzko zertzelada labur batzuk, mende honetako zati garrantzitsuan gure herriak izan duen txistularien mugimenduko parte hartzaileak, hain zuzen.